

IKT og utvikling

Lars T. Søftestad, Supras Consult, Kristiansand og
Maung K. Sein, Høgskolen i Agder, Kristiansand ^{1/}

Oktober 2002

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi, eller IKT. Smak på det. Hva tenker du umiddelbart på? Et eller annet med teknologi, datamaskiner og høyteknologi, ikke sant? Dette er riktig, men er bare en del av sannheten. I alle fall når det gjelder bruk av IKT i utviklingsarbeide.

To viktige hendelser tidligere i år understreker dette. Norsk nettverk for IKT og utvikling ble opprettet, og NORAD laget interne retningslinjer for bruk av IKT i utviklingsarbeide. Disse to hendelsene er resultater av to adskilte prosesser som nå er i ferd med å kobles sammen. Denne kronikken presenterer dette.

Det følgende er delvis basert på en artikkel vi nylig skrev, og som presenterer en bred utviklingsteoretisk ramme for å forstå og analysere bruken av IKT i utviklingsarbeide. Vi foretar en kritisk analyse av NORADs syn på bruken av IKT.

Forholdet mellom IKT og utvikling

Givere har lenge hatt stor tiltro til IKT som en svært viktig faktor i å bidra til positiv utvikling. Denne klokketroen på IKTs rolle har ført til at det over mange år er investert enorme beløp i IKT i utviklingsland. Dette har ikke ført til de ønskede resultat, og flere studier viser at det er liten korrelasjon mellom investering i IKT og tradisjonelle variabler for måling av vekst. Noe må følgelig være galt. Vi mener at mangelen på overenstemmelse mellom tro og resultater henger sammen med to faktorer: (1) mangelfull forståelse av hva IKT og utvikling er, og av sammenhengen mellom dem, og (2) mangelfullt formulerte utviklingsstrategier.

I vår forståelse av IKT, utvikling og sammenhengen mellom dem, tar vi utgangspunkt i det følgende: (1) vi i Nord er fremdeles i stor grad opptatt av dikotomien 'oss' versus 'dem', (2) alle aktører, innenfor offentlig, privat og kommersiell sektor, er bærere av unike kunnskapssystemer, og (3) IKT er i bunn og grunn et middel for kommunikasjon mellom mennesker.

Slik forstått er IKT ikke annet enn et antall forskjellige teknologier for å etablere og/eller fremme kommunikasjon mellom forskjellige aktører. Innenfor utvikling forstår vi IKT i tillegg som en prosess, som både innhold, form og målsettinger, og som en teori om forholdet mellom teknologi og utvikling. De komplekse problemene som utviklingsarbeide forsøker å hankses med kan ikke løses ved bruk av teknologi tatt ut av en kontekst (Nord) og som ureflektert plasseres inn i en annen kontekst (Sør). Og "sør" er selvfølgelig en sekkebetegnelse på et nærmest uendelig stort antall mindre kontekster og lokalsamfunn, kulturelt forstått.

---

^{1/} Lars T. Søftestad – lsoeftestad@supras.biz, Maung K. Sein – Maung.K.Sein@hia.no.

For å forstå sammenhengen mellom teknologi og lokale kulturer, og hvordan IKT virker inn, er det viktig å skille fra hverandre forskjellige forhold: På hvilket nivå har IKT en virkning? Hvilke aktører har IKT innvirkning på? Hva har IKT innvirkning på?

Dette gir oss muligheter til å forstå viktige aspekter ved dagens situasjon, der vi ikke bare har såkalte 'digitale avgrunner' mellom Nord og Sør, men i minst like stor grad internt i utviklingslandene.

Forståelsesformer og angrepsvinkler som vektlegger egalitære tilnærminger gjør det mulig å forstå forholdet mellom sentrale begreper og nøkkelaktører, mellom teori og praksis. På denne måten får vi en bedre forståelse av hvordan ny teknologi virker inn på andre kulturer og samfunnsstrukturer. Vi får en klar forståelse av IKTs muligheter og begrensninger i å bidra til bekjempe fattigdom og lage en bærekraftig utvikling. Gjennom å gi folk tilgang til slike redskaper ut fra disse forutsetningene kan vi fremme deltaking, demokrati og godt styresett i Norges samarbeidsland.

NORAD og IKT

Vi har delt NORADs arbeide med IKT i de siste årene inn i tre faser (dette tar ikke med tidligere arbeid med IKT – inklusive forsøk sent på 70-tallet med bruk av TV for å gi lokalbefolkningen i Tanzania muligheter til å presentere sine syn til sentrale politikere og byråkrater). Disse fasene gjenspeiler en gradvis og positiv endring i forhold til de forskjellige overordnede utviklingsteoretiske rammene,

Fase I startet tidlig i 1999, og mer konkret i forlengelsen av et større norsk seminar i 1999 der IKT ble diskutert, og der NORAD-ansatte deltok. I etterkant av dette seminaret nedsatte NORAD en intern arbeidsgruppe som fikk i oppgave å arbeide spesielt med NORADs framtidige arbeide med IKT. Arbeidsgruppens interne rapport (den ble omtalt som 'Bridging'-rapport) var ferdig våren 2000. I fase II ble denne rapporten diskutert internt. Som et viktig resultat lyste NORAD ut en ny stilling som IKT-rådgiver vinteren 2001. Stillingen ble besatt på sensommeren 2001, og den nye rådgiveren fikk ansvar for å følge opp 'Bridging'- rapporten. Planen var å legge fram et utkast til en IKT-strategi i desember 2001, men av forskjellige grunner ble både målsetting og tidsplan endret, og vinteren 2002 kom retningslinjene. I og med denne rapporten er vi nå i fase III, der disse retningslinjene vil bli diskutert, blant annet med spesielt fokus på arbeid med IKT i et utvalgt samarbeidsland. Dette vil forhåpentlig lede til en egen IKT strategi.

'Bridging'-rapporten var et klart uttrykk for svært tradisjonell tenkning omkring mål og midler i utviklingssamarbeide, inklusive et uttalt optimistisk syn på den rollen teknologi – og spesielt IKT – kunne og skulle spille i å utvikle (les: modernisere) norske samarbeidsland. Når det gjelder retningslinjene representerer de en klar forbedring i retning av en mer nyansert forståelse av IKTs egenart, og mot en rolle som et middel blant mange til å fremme bærekraftig utvikling og godt styresett.

Retningslinjene for IKT har to overordnede målsettinger: (1) klarlegge NORADs bruk av IKT i utvikling, og (2) fungere som et praktisk redskap for ansatte på norske ambassader og NORADs ansatte for hvordan og når å bruke IKT i prosjekter. Retningslinjene er organisert med dette for øye.

NORAD vil presentere disse retningslinjene, og sitt arbeide med IKT mer generelt, på en IKT konferanse i november 2002.

Norsk nettverk for IKT og utvikling

Det har lenge vært folk i Norge som har vært opptatt av IKT og utvikling, og det finnes flere med interessante erfaringer. De arbeider stort sett uavhengig av hverandre, og vet lite om hva andre gjør. Det har vært et fokus på teknologi-siden av IKT.

Det ovenfor nevnte seminaret i 1999 førte til en endring også her. Det ble etter hvert klart at det var forskningspolitisk interesse for å fokusere på IKT, og nettverket ble konstituert på et møte i Oslo i januar i år, med finansiell støtte fra Norges forskningsråd. Sekretariatet for nettverket er lagt til Arena utviklingsforskning ved NTNU.

Nettverket arbeider med produksjon og forvaltning av kunnskap innenfor området IKT og utvikling, og er åpent for folk som arbeider aktivt innenfor dette området. En viktig oppgave er forskning, en annen er nettverksbygging med folk og institusjoner i Sør. Andre oppgaver vil framkomme etter som Nettverket vokser.

Nettverkets første oppgave blir å arrangere en internasjonal konferansen om IKT og utvikling.

IKT-konferansen

I forbindelse med at det er 50 år siden Norsk utviklingshjelp begynte, arrangeres en internasjonal uke i Trondheim. Som en del av denne uken vil Norsk forening for utviklingsforskning (NFU) arrangere en konferanse 14-15 november 2002. Konferansens tittel er: "Developing countries and the network revolution: Leapfrogging or marginalization?" Nettverk for IKT og utvikling er ansvarlig for det faglige innholdet. Temaet for den internasjonale uken er "godt styresett", og dette er også et sentralt tema for IKT-konferansen

I og med at NORAD her for første gang vil presentere sitt syn på IKT og utvikling utad, vil arbeidet med IKT i og utenfor NORAD bli koblet sammen.. Konferansen vil forhåpentlig åpne veien for samarbeid mellom alle i Norge som arbeider med IKT og utvikling.

Som tittelen antyder, vil fokus ligge på hvilken rolle IKT spiller og kan spille i utviklingsarbeidet. Inviterte og foreslåtte presentasjoner dekker et vidt spektrum av sektorer, aktiviteter og synspunkt, både innenfor forskning og praktisk utviklingsarbeid. Det blir et klart fokus på å gi innspill til den politiske og faglige og politiske debatten i Norge omkring målsettinger og virkemidler når det gjelder bruk av IKT i utviklingsarbeide. Bistandsminister Hilde Frafjord Johnson skal åpne konferansen, og også delta den første dagen. Detaljene i programmet vil bli publisert på konferansens nettsted.

Henvisninger:

- (1) Soeftestad, Lars T. og Maung K. Sein. 2003. ICT and development: East is east and West is west and the twain may yet meet. In: Krishna, S. and S. Madon, eds. *The digital challenge: Information technology in the development context*. Aldershot, United Kingdom: Ashgate (in press).
- (2) Norsk IKT konferanse 2002, internettadresse:
<<http://www.svt.ntnu.no/geo/Arena/ict2002/>>, <e-postadresse: <ict2002@svt.ntnu.no>